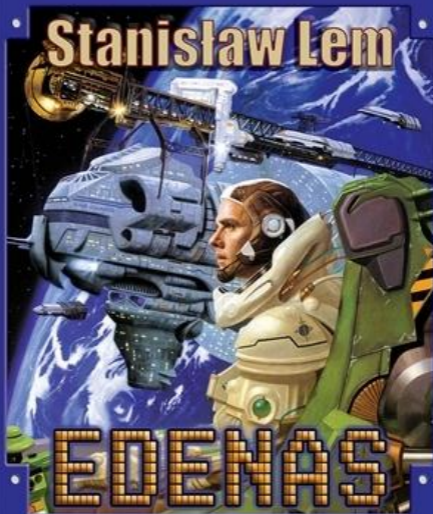

Pasaulinės fantastikos Aukso fondas

Stanislaw Lem
EDENAS

Mokslinės fantastikos romanas

ĮŽYMUSIS MOKSLINĖS FANTASTIKOS PATRIARCHAS!

Apskaičiavimuose įsivėlė klaida.

Erdvėlaivis ne nuslydo viršum atmosferos, o tėsėėsi į ją. Toks buvo avarinis nusileidimas Edeno planeton.

Taėiau žmonės išliko gyvi ir beveik nesuėeisti, todėl imasi tyrinėti naująjį pasaulį. Bet suvokti čia vykstanėių procesų prieėastis niekaip nesiseka.

Kai kurie tyrinėtojai, išvydę, kad planetos pavirėiuje yra daugybė kapinynų, Edeno gyventojus net pakrikėtija “psichinių ligonių civilizacija”...

www.lem.pl

Iš lenkų kalbos vertė NOMEDA BERKUVIENĖ
Serija "Pasaulinės fantastikos Aukso fondas"
367 tomas. Serija įkurta 1990m.

Stanislaw Lem - EDEN

Krakow, Wydawnictwo Literackie, 1971

Copyright © by Stanislaw Lem, 1958

Cover art copyright © Stephen Youll, 2001

Vertimas į lietuvių kalbą © leidykla "Eridanas", 2006

Elektroninė versija © Knygute.lt, 2010

1

Apskaičiavimuose įsivėlė klaida. Erdvėlaivis ne nuslydo viršum atmosferos, o tėsėėsi į ją. Į orą įsirėžusio laivo dundesys draskė ausų būgnelius. Kiekvienas prie savo krėslo priplo-tas žmogus jautė, kaip maksimaliai susispaudė amortizatoriai; priešakiniai ekranai suliepsnojo skaisčia liepsna ir užgeso - įkaitintų dujų pa-galvė išlydė išorinius objektyvus, stabdymas prasidėjo pernelyg vėlai ir buvo nepakankamai intensyvus. Vairinę pripildė degančios gumos smarvė. Įgula po perkrovos presu jautėsi apa-kusi ir apkurtusi. Artinosi galas, bet netgi apie tai niekas neįstengė galvoti: nepakako jėgų praplėsti krūtinės ląstą, įkvėpti oro - šį darbą už juos atliko vis dar veikiantys deguonies pulsatoriai, kurie stūmė orą į žmones tarsi į sproginėjančius balionus.

Netikėtai riaumojimas nutilo. Sutvisko avari-nės lempos - po šešias kiekvienoje pusėje, vy-rai subruzdų; viršum sudaužyto, it armonika suspausto, variklio pulto raudonavo pavojaus signalas, ant grindų šiugždėdamos ritinėjosi izoliacijos atplaišos, pleksiglazo šukės, riau-mojimo nebeliko - viską užgožė duslus, stiprė-

jantis švilpesys.

- Kas... - sušvokštė Daktaras, išspjaudamas guminį kandiklį.

- Gulėt! - perspėjo jį Koordinatorius, žvelgiantis į paskutinįjį nepažeistą ekraną.

Erdvėlaivis persivertė tarsi nuo tarano smūgio. Žmones suvystę nailoniniai tinklai įsitempė kaip stygos, akimirksniui viskas sustingo tarytum aukštyn pakilusiose sūpynėse, paskui juos užgriuvo bildesys.

Įsitempę, paskutiniojo smūgio laukiantys raumenys suglebo. Vertikalaus ugninio stulpo prilaikomas laivas pamažu leidosi žemyn, varikliai gaudė raminaimai; tačiau ramybė tęsėsi tik keletą minučių. Ūmai sienomis perbėgo drebulys. Vibracija be atvangos stiprėjo, turbinos rengėsi atsiplėšti nuo atramų. Astronautai susižvalgė. Niekas nieko nekalbėjo. Įgula žinojo, jog viskas priklauso nuo to, ar atlaikys rotorai.

Staiga vairinė sutirtėjo, tarytum iš lauko beprotiškai tankiai daužoma plieninio kūjo. Storas iškilus paskutiniojo ekrano lęšis akimoju pasidengė tankiu įskilimų voratinkliu, fosforinis jo diskas užgeso, iš apačios trykstančioje menkoje avarinių žibintų šviesoje ant nuožul-

nių sienų žmonės matė padidintus savo pačių šešėlius; dundėjimas virto pratisu riaumojimu, po jais kažkas traškėjo, lūžinėjo, trūkinėjo, žlegėjo metalas. Šiurpių šuolių purtomas laivas skrido apakintas, negyvas; žmonės susigūžė, sulaikė kvapą. Aklina tamsa, chaosas; staiga jų kūnai nušvilpė it strėlės, ištempė nailoninius trosus visu ilgiu, bet, laimė, nepasiekė sumaitotų pultų ir pakibo lėtai siūbuodami tarytum sunkios švytuoklės.

Erdvėlaivis pasviro lyg krintantis kalnas. Šį kartą pasigirdo tolimas ir duslus dundėjimas, į orą išmesto grunto luitai negarsiai bilsnodami nusirito išoriniu apvalkalu.

Viskas sustingo. Po įgula urzgė vamzdynai, kažkas vis sparčiau ir sparčiau grėsmingai kunkuliavo, girdėjosi tekančio vandens šniokštimas, sumišęs su šaižiu, besikartojančiu šnypštimu, tarsi ant įkaitintų plokščių lašėtų skystis.

- Gyvi, - ištarė Chemikas aklinoje tamsoje.

Jis nieko nematė. Kybojo nailoniniame tinkle lyg maiše, lynų laikomame už keturių kampų. Tai reiškė, jog laivas guli ant šono. Jeigu stovėtų, tinklas būtų įtemptas horizontaliai. Kažkas spragtelėjo. Žybtelėjo blyškus benzininis Daktarosenojo žiebtuvėlio žiburiukas.

- Įgula? - paklausė Koordinatorius.

Vienas jo hamako lynas nutrūko; Koordinatorius lėtai bejėgiškai sūpavosi iškišęs ranką pro nailoninio tinklo skylutę ir bergždžiai stengėsi įsikibti į kokį nors sienos iškyšulį.

- Pirmasis, - ištarė Inžinierius.

- Antrasis, - atsiliepė Fizikas.

- Trečiasis, - Chemiko balsas.

- Ketvirtasis, - tarstelėjo už galvos susiėmęs Kibernetikas.

- Penktasis, - užbaigė Daktaras.

- Visi. Sveikinu, - Koordinatoriaus balsas skambėjo ramiai. - Automatai!

- Visiška tylą.

- Automatai!!!

Tyla. Žiebtuvėlis nudegino Daktarui pirštus. Šis užgesino liepsnelę. Vėl pasidarė tamsu.

- Aš visuomet sakiau, jog mes iš neblogo molio nudrėbti, - tamsoje pareiškė Daktaras.

- Ar kas nors turi peilį?

- Aš turiu. Nupjauti lynus?

- Jei gali išsikapanoti nenuopjovęs, dar geriau. Aš negaliu.

- Pamėginsiu.

Pasigirdo krebždesys, patankėjęs kvėpavi-

mas, kažkas dunkstelėjo, sužvangėjo stiklas.

- Aš ant grindų. Tai yra ant sienos, - pranešė Chemikas. Jo balsas atsklido kažkur iš tamsos.
- Daktare, pašviesk minutėlę, aš jums padėsiu.
- Tik pasiskubink. Benzinas baigiasi.

Vėl įsiplieskė žiebtuvėlis. Chemikas krapštėsi prie Koordinatoriaus hamako - įstengė pasiekti tik kojas. Galų gale gelbėtoji pavyko atsegti šoninį užtrauktuką, ir Koordinatorius sunkiai nukrito stačias. Netrukus jau visi stovėjo ant pasvirusios, elastine mase išmuštos vairinės sienos.

- Nuo ko pradėsime? - paklausė Daktaras. Medikas sutraukė žaizdos kraštus ant Kibernetiko kaktos ir užklijo siūlę pleistru, kurį išsitraukė iš kišenės.

- Pažiūrėsim, ar mums pavyks išeiti, - atsiliepė Koordinatorius. - Visų pirma, mums reikia šviesos. Na, kaip jūs ten? Jau visi? Daktare, pašviesk man; gal pulto gnybtuose dar išsilaiškė įtampa, bent jau pavojaus signalizacijos grandinėje.

Šį kartą žiebtuvėlis teišskėlė kibirkštį. Daktaras nusitrynė piršto odą besukdamas ratuką ir mėgindamas apšviesti suskaldyto skydo nuolaužas, kurias atsiklaupę knebinėjo Koordina-

torius ir Chemikas.

- Ar yra? - paklausė už nugarų stovintis Chemikas. Jam jau nepakako vietos.

- Kol kas nieko. Gal kuris nors turit degtukų?

- Ne. Degtukus paskutinį kartą mačiau prieš trejus metus muziejuje, - neaiškiai burbtelėjo Inžinierius, stengdamasis dantimis nulupti izoliaciją nuo laido galo.

Staiga maža melsva kibirkštėlė nušvietė kriauklele suglaustus Koordinatoriaus delnus.

- Yra, - ištarė jis. - Dabar reikia kokios nors lemputės.

Kažkas surado išlikusią sveiką pavojaus signalizatoriaus lemputę. Ryškus elektrinis žiburėlis apšvietė vairinę, panašią į aukštyn kylančio pasvirusio tunelio vamzdžio dalį kūginėmis sienomis. Aukštai viršuje, ten, kur dabar pasidarė lubos, matėsi uždarytos durys.

- Mažiausiai septyni metrai, - melancholiškai įvertino Chemikas. - Kaip mes tenai nusigausime?

- Kadaise cirke mačiau gyvają koloną - penki žmonės vienas ant kito, - pareiškė Daktaras.

- Mums bus per sunku. Užkopsime tenai grindimis, - atsakė Koordinatorius.

Jis paėmė iš Chemiko peilį ir pradėjo skap-

tuoti plačias įpjovas akytoje grindų dangoje.

- Pakopos?

- Taip.

- Kodėl negirdėti Kibernetiko? - ūmai nusi-
stebėjo Inžinierius. Atsisėdęs ant skirstomojo
pulto nuolaužų jis glaudė voltmetrą prie visų
iš eilės laukan ištemptų kabelių.

- Jis tapo našlys, - nusišaipė Daktaras. - Koks
gi jisai Kibernetikas be automatų?

- Mano automatai dar ims veikti, - burbtelėjo
Kibernetikas dirstelėjęs į sudužusių ekranų
angas.

Elektros žiburėlis palaipsniui gelto, darėsi vis
silpnesnis ir blyškesnis.

- Akumulatoriai irgi? - burbtelėjo Fizikas.

Po ketvirčio valandos į laivo gelmes, arba
veikiau į viršų, pajudėjo šešeto žmonių ekspe-
dicija. Iš pradžių žmonės įsigavo į koridorių, o
iš ten - į kitas patalpas. Daktaro kajutėje sura-
do kišeninį žibintuvėlį. Daktaras mėgo kaupti
kasdien nenaudojamus daiktus. Žibintuvėlį
pasiėmė. Gedimų aptiko visur. Prie grindų pri-
tvirtinti baldai liko sveiki, tačiau prietaisai,
instrumentai, pagalbinė įranga, atsargos virto
neįtikėtina mišraine, kurion žmonės įsibrido
aukščiau kelių.

- Dabar pamėginsime išėiti, - paskelbė Koordinatorius, kai visi vėl atsidūrė koridoriuje.

- O skafandrai?

- Šliuze. Jiems nieko neturėjo nutikti. Bet skafandrų nė neprireiks: Edeno atmosfera gana pakenčiama.

- O ar čia apskritai kas nors kada nors lankėsi?

- Taip, prieš dešimt ar vienuolika metų nusiėleido paieškos patrulio zondas, kai pradingo Altairas su savo laivu. Prisimenate?

- Bet iš žmonių niekas?

- Niekas.

Vidinis šliuzo liukas pasviręs kybojo viršum įgulos galvų. Keistas pirmasis pojūtis, pažįstamoms patalpoms įgavus naujus kontūrus: sienoms tapus lubomis, o luboms - sienomis, pamažu praėjo.

- Čia be gyvųjų kopėčių neapsieisime, - apibendrino Koordinatorius. Daktaro žibintuvėliu jis apšvietė liuko dangtį. Šviesos dėmė apibėgo ratu. Dangtis gulėjo prisispaudęs hermetiškai.

- Atrodo neblogai, - nusprendė Kibernetikas užvertęs galvą.

- Taip, - pritarė Inžinierius.

Pastarasis pagalvojo, jog siaubinga jėga, kuri taip supresavo stringerius ir suskaldė tarp jų sumontuotą pagrindinį skirstomąjį pultą, galėjo užpleištuoti liuką, bet garsiai šios minties neištarė. Koordinatorius dirstelėjo į Kibernetiką ir jau norėjo šio paprašyti pasilenkti bei atsisoti prie sienos, bet prisiminęs sudarkytas nuolaužas automatų sekcijoje kreipėsi į Chemiką:

- Pražerk kojas plačiau, rankas įremk į kelius, taip tau bus patogiau.

- Aš tiesiog svajojau vaidinti cirke. Visą gyvenimą! - pareiškė Chemikas ir pasilenkė.

Koordinatorius užsiropštė jam ant pečių, išsitiesė ir prisispaudęs prie sienos pirštų galiukais pasiekė nikeliuotą svertą storėjančiu galu.

Pajudino, trūktelėjo, paskui pakibo ant jo. Galų gale svertas pajudėjo traškėdamas, tarytum užrakto mechanizmas būtų užkimštas susmulkintu stiklu, pasisuko per ketvirtį apsisukimo ir sustojo.

- O ar tu į reikiamą pusę trauki? - paklausė iš apačios šviečiantis Daktaras. - Laivas juk guli.

- Aš atsižvelgiau į šią aplinkybę.

- Stipriau nebegali?

Koordinatorius neatsakė. Jis išsikėtojęs kybojo palei sieną viena ranka įsikibęs į svertą. Paskui pamėgino pamažu pasiekti rankeną kita ranka. Sekėsi be galo sunkiai, bet galiausiai pavyko. Dabar kybodamas tarytum ant trapecijos jis parietė kojas, kad neišpirtų apačioje susigūžusiam Chemikui, ir keletą kartų pasimuistė, prisitraukė rankomis, visu svoriu tįstelėjo žemyn ir atsitrenkęs į sieną suvaitojo.

Svertas klaikiai girgždėdamas trenkėsi į fikatorių. Vidinė sklendė buvo atidaryta.

- Kaip per sviestą, - apsidžiaugė Fizikas.

Inžinierius tylėjo. Jis žinojo, kas nutiko. Atidaryti liuko dangtį pasirodė besą sunkiau. Inžinierius pamėgino jį pajudinti spausdamas hidraulinio įrenginio rankeną, nors iš anksto žinojo nieko nepešias. Vamzdžiai sutrūko daugelyje vietų, ir visas skystis išbėgo. Doktoras nukreipė žibintuvėlį aukštyn, ir rankinės pavaros šturvalas sušvito viršum jų kaip aureolė. Daugiau nei keturių metrų aukštis pranoko gimnastines įgulos galimybes.

Teko iš visų patalpų prisinešti sulaužytų prietaisų, pagalvių, knygų; ypač pravertė biblioteka, o labiausiai - žvaigždžių atlasai, labai dideli ir stori.

Iš knygų, tarytum iš plytų, pastatė piramidę. Maždaug po valandos statinys siekė dviejų metrų aukštį. Sykį dalis piramidės subyrėjo, ir nuo to momento darbai vyko sistemiškiau - vadovaujant Inžinieriui.

- Fizinis darbas - tikras siaubas! - pūškavo Daktaras. Į kondicionieriaus plyšį įbruktas žibintuvėlis nušvietė vyrams kelią į biblioteką, iš kur jie grįždavo atgal apsikrovę knygomis. - Niekada nemaniau, kad į žvaigždes galima keliauti tokiomis primityviomis sąlygomis.

Kalbėjo tik jis vienas. Galų gale bičiulių pri laikomas Koordinatorius atsargiai užsikabarojo ant pastatytosios piramidės ir pirštais pasiekė šturvalą.

- Per mažai, - suvaitojo jis. - Trūksta penkių centimetrų. O pasišokėti negaliu - viskas sugrius.

- Aš čia turiu "Greitųjų skrydžių teoriją", - šūktelėjo Daktaras, pakilodamas ranka sunkų tomą. - Manau, bus kaip tik.

Koordinatorius įsikibo į šturvalą. Jo šešėlis blaškėsi ant balto plastiko paviršiaus. Staiga knygų kalnas susvyravo.

- Atsargiai! - šūktelėjo Fizikas....